

3. Бутник О.О. Активізація інвестиційних процесів в Україні [Електронний ресурс]. Державне управління: удосконалення та розвиток. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=210>.
4. Вакулич М.М. Моніторинг інвестиційного клімату економіки України [Текст]. Економічний нобелівський вісник. 2014. №1 (7). С.76–86.
5. Максимова В. Ф. Облік у галузях економіки [текст]: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2010. 496 с.
6. Матрос О.М. Облік і контроль капітальних інвестицій: теорія і практика здійснення. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2008. Вип. 19. С. 261–264.
7. Пересада А.А. Інвестування : Навч. посіб. [Текст]. К.: Київ. нац. екон. унт., 2004. 249с.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: Наказ Міністерства фінансів України № 91 від 26.04.2000р. (Редакція від 09.08.2013). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00>.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-ХІV ВР від 16.07.99 р. (із змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/-996-14>.
10. Про інвестиційну діяльність: Закон України № 1560—ХІІ від 18.09.1991 р. (із змінами та доповненнями)–[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/10-12>.
11. Про Концепцію регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки: Постанова Кабінету Міністрів України № 384 від 01.06.1995(з змінами та доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/-95>
12. Хопчан В. М. Теоретичні засади оцінювання інвестиційної привабливості регіону [Електронний& ресурс]. Ефективна економіка. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1z=3135>.
13. Шутюк С.В. Моделирование системы взаимоотношений крупных компаний с регионами : [монографія]. М.: ВИНТИ РАН, 2010. 336 с.
14. Экономическая теория [Електронний&ресурс] // Studing. Режим доступу: <http://studin.ru/all/ekonomicheskaya-teoriya>

Петро Медвіцький

слухач магістерської програми

Тернопільський національний економічний університет

Андрій Вітровий

к.т.н., доцент

Тернопільський національний економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПЕРЕРОБНИХ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Участь України в СОТ, збільшення обсягів торгівлі з ЄС та США і Канадою має дуже велике значення для розвитку економіки держави, особливо агропромислового комплексу, який має величезний експортний потенціал. Саме особливі еколого-економічні умови України, заставляють аграрні підприємства впроваджувати в себе на виробництві системи, які б забезпечували якість і гарантували різні рівні безпеки їх продукції переробки. Серед таких систем, які ми рекомендуємо впровадити на підприємствах переробки сільськогосподарської продукції є система «Hazard Analysis and Critical Control Point» («Аналіз небезпечних чинників і критичні контрольні точки») скорочено ХАССП та система NON GMO URS («НІ ГМО») [1; 4].

Система ХАССП за своєю суттю є новим рівнем в менеджменті якості. В Україні застосування даної системи є обов'язковою умовою для всіх підприємств, які виробляють або торгують продуктами харчування. Впровадження ХАССП стосується стратегічних рішень, які приймаються найвищим керівництвом підприємства для підвищення якості, безпеки та конкурентоспроможності вітчизняних харчових продуктів, з метою забезпечення захисту інтересів і здоров'я споживачів, розширення ринків збуту як у вітчизняному так і світовому економічному просторі, підвищення авторитету та іміджу України в цілому. Основне завдання впровадження на переробних аграрних підприємствах системи NON GMO URS це виключити можливість переробки на них генномодифікованої продукції. Оскільки країни ЄС, США та Канада дуже прискіпливо ставляться до генномодифікованої продукції, то для того щоб потрапити на їх ринки, агропромислові підприємства України повинні довести свою спроможність чітко контролювати процеси унеможливлення попадання продуктів з ГМО в склад чистих харчових продуктів чи кормів, на що і направлена система NON GMO URS.

Сучасні дослідження системи якості харчових продуктів та кормів показують, що вітчизняні переробні підприємства мають в першу чергу зосередити свою увагу на таких факторах, як якість сировини, контроль за станом її зберігання та переробки. Системи управління безпекою продуктів харчування на основі принципів ХАССП та НІ ГМО покликані якраз забезпечити високу якість даної продукції.

Одним із ефективних шляхів забезпечення конкурентноздатності продуктів харчування та кормів на міжнародних ринках є створення системи контролю якості за їх виробництвом у відповідності до вимог міжнародних стандартів ISO серії 900. Запровадження даних систем якості дозволяє підвищити експортні можливості сільськогосподарської продукції вітчизняних аграрних підприємств. У харчовій та переробній промисловості України практичним застосуванням даних стандартів стала система з аналізу ризиків і контролю критичних точок (АРККТ), або її англійський варіант – Hazard analysis and critical control point (ХАССП). Сутність даної системи містить 7 основних принципів: [1].

Принцип 1. Аналіз небезпечних факторів шляхом ідентифікації потенційно небезпечних факторів, що пов'язано з виробництвом харчових продуктів чи кормів на всіх операціях виробничого процесу «сировина–продукт–споживач». Оцінюють ймовірність виникнення небезпечних факторів та розробляються заходи для їх усунення.

Принцип 2. Визначення критичних точок для контролю (КТК), які потрібно контролювати з метою попередження та усунення даних небезпечних факторів або мінімізувати ймовірності їх виникнення.

Принцип 3. Розрахунок граничних значень, яких потрібно дотримуватися для забезпечення контролю КТК.

Принцип 4. Розробка системи моніторингу КТК шляхом випробувань або спостережень відповідно до встановлених план-графіків.

Принцип 5. Проведення коригувальних дій у випадках виявлення шляхом моніторингу втрати контролю в КТК.

Принцип 6. Встановлення процедур аудиту ефективності функціонування системи ХАССП.

Принцип 7. Розробка документації для всіх процедур та реєстрації даних відповідно до встановлених принципів їх застосування.

Принцип застосування системи NON GMO URS базується на спрощених методах застосування системи ХАССП. Основна задача даної системи усунення ризиків попадання на виробництво харчових продуктів чи кормів сировини яка б містила генномодифіковані складові. Суть даного методу полягає в тому, що відсутність генномодифікованої сировини в ап'орі дає гарантію того, що харчові продукти чи корми виготовлені з даної сировини, будуть без ГМО [5].

Ефективне застосування систем ХАССП та NON GMO URS вимагає залучення до своєї діяльності керівництва та персоналу підприємства, які володіють ґрунтовними знаннями з

агрономії, тваринництва, технології харчових продуктів, ветеринарної санітарії, мікробіології, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, хімії тощо.

Враховуючи вище сказане можна констатувати, що для впровадження розглянутих систем на підприємстві потрібно вирішити ряд завдань:

1. Створити робочу групи з підготовлених і обізнаних працівників для розробки та впровадження даних систем на конкретному підприємстві.

2. Створити повний опис продукції, етапів її виробництва та переробки, включаючи всі інгредієнти, пакувальні матеріали тощо з відповідними даними їх безпеки, з метою ідентифікації всіх можливих небезпечних факторів, які можуть існувати в інгредієнтах, пакувальних матеріалах або під час застосування будь-якої технологічної операції, пов'язаної з продукцією.

3. Встановити призначення продукції виходячи з передбачуваних сфер її застосування з врахуванням вразливих груп населення, зокрема, харчування у спеціальних закладах.

4. Складання переліку всіх потенційно небезпечних факторів, пов'язаних з кожною технологічною операцією, їх аналіз і розгляд заходів для їх контролю.

5. Визначення критичних точок контролю.

6. Розрахунок граничних значень для кожної КТК.

7. Розробка системи моніторингу для кожної КТК.

8. Визначення коригувальних дій для кожної КТК.

9. Встановлення процедури аудиту для визначення правильності функціонування даних системи.

10. Встановлення документування та реєстрація даних, що має велике значення для ефективного застосування системи ХАССП та NON GMO URS.

Ефективність застосування даних систем в процесі управління якістю на переробних аграрних підприємствах є очевидною. Застосування даних систем у технологічному процесі виробництва та переробки сільськогосподарської сировини є основою одержання конкурентоспроможної харчової продукції, яка є досить перспективною складовою експорту України.

Список використаних джерел

1. Ахметова Ж.Т. Внедрение системы ХАССП в производство /ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств. Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції (22 травня 2012 року). Львів. 2012. С.19-21.

2. Брич В.Я., Корман М. М. Психологія управління: навч. посіб. К. : Кондор, 2013. 379 с.

3. Брич В., Нагара М. Методологічні засади розвитку коучингу в Україні. Україна: аспекти праці. 2009. № 6. С. 18-23.

4. Дзядикувич Ю. В. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія. Тернопіль: Астон, 2016. 392 с.

5. Саблук П.Т. Аграрний сектор в умовах членства України у Світовій організації торгівлі: здобутки і перспективи. Економіка АПК. 2011. №3. С. 3-8.

Уляна Олійник

слухач магістерської програми

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЗА УМОВИ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасний стан економічного простору України характеризується певною нестабільністю та невизначеністю щодо подальшої стратегії росту. Основними причинами невизначеності є: надмірна політична плинність, інфляція, відставання в цифровізації